

Ljubisav Marković

Stroj in delavec

Tečaj politične ekonomije

(Nadaljevanje)

Tako kapitalizem razvija močne vzvode družbenih gibanj, ki se usmerjajo proti njemu. Razvija strojne naprave, z njimi pa tudi revolucionarno odpravljanje vsega starega. S tem odpravlja vse stare odnose in vse predsodke do teh odnosov. Ruši izoliranost kmetov, s tem pa glavno trdnjavo konzervativnosti v preteklosti. Njegove strojne naprave pa nikakor ne trpijo usklajenosti nobenega odnosa. So dinamična sila, čimtelj stalnih sprememb. Stalno revolucionirajo način dela. Vse mu dajo žig mladosti. Tudi samemu kapitalizmu. Rušijo vsako vero v večnost neke oblike. Usmerjajo k bodočnosti. Kapitalizem razvija družbeni proces dela, ki se stalno tehnološko in družbeno spreminja, raste in širi. Tako bodo

proletariata, iz katere raste njegov odpor, borba ... in zavest o samem sebi in svoji vlogi.

Boj proletariata gre vzporedno z zgodovino kapitalizma. V začetku podzavestno, kot punt proti strojnimi napravam — uničevanje strojev znano kot Luditsko gibanje v Angliji v začetku prejšnjega stoletja. Kasneje povzema čedalje bolj manifestacije zavednega razrednega boja. Ze v drugi polovici preteklega stoletja ima široka mednarodna merila — organiziranje proletariata v politična socialistična gibanja zaradi njegovega suženjskega položaja v družbi.

V vrsti držav — med njimi tudi v Jugoslaviji — je ta boj prinesel odločilne rezultate. Odpravil je kapitalistično

lastnino na družbenem laststvu in njegovo oblast nad »druženim delom«.

Moč »združenega delavca« ni samo v tej njegovi veliki številnosti, organizaciji in razredni zavesti, je predvsem v tem, da giblje družbene proizvodne sile. Materialno osnovo ima v kooperaciji strojev, v strojnih napravah, ki tirjajo družbeno uporabo, družbeno kombinirani proces dela in ... proizvodnjo za družbene potrebe, ne pa za kapitalista. Ta delovna orodja kot neme, toda odločilne sile zgodovine so prežela zgodovino kapitalizma z uporjo, na svoj način — s krizami nadprodukcije. Tudi danes opozarjajo kapitalistični svet na to strašno grožnjo, če ne prizna njihove narave ... da postanejo dejanska družbene proizvodne sile, ki jih u-

pravlja združeni svobodni proizvajalci. Končno pa jim to priznanje mora izsiliti proletariata s svojo revolucijo.

V nekem pismu je Marx pisal: »... jaz opisujem veledustrijo, ne samo kot mater antagonizmov, temveč tudi kot roditeljico materialnih in duhovnih pogojev za rešitev teh antagonizmov, pri čemer je res, da te rešitve ni mogoče izvesti na dobrodušen način.« (Kapital I, stran 670-671).

Sodobni razvoj je že prinesel triumfe delavskega razreda in njegove znanstvene ideologije, marksizma. Toda pred nami so še veliki koraki v revolucionarnem spreminjanju današnje družbe in v graditvi svetovne skupnosti svobodnih, enakopravnih, združenih proizvajalcev.

Blago je zato izdelek, ki je namenjen potrebam drugih, za družbene potrebe. Proizvaja se za zamenjavo. Tako ima blago dvojno vlogo. Ena je njegova koristnost kot izdelka, kot stvari, s katero je mogoče zadovo-

Vsebina drugega dela tečaja politične ekonomije

1. Blago
2. Socialistična blagovna proizvodnja
3. Denar
4. Potrebno delo in presežek dela
5. Presežek vrednosti
6. Potrebno delo in presežek dela v prehodnem razdobju
7. Zakon ekonomije družbenega dela
8. Zakon vrednosti
9. Zakon povprečnega profita
10. Plansko (znanstveno) reguliranje družbene proizvodnje

iliti neke človekove potrebe. Druga je njegova koristnost, kot sredstva družbenih vezi med proizvajalci pri proizvodnji in razdelitvi izdelkov. Ta družbena funkcija stvari, izdelkov, jih tudi spravlja za blago. (Nadaljevanje sledi)

VIII. poglavje

Blago

1. Blago je zgodovinski ekonomski pojav

Blago spada v vrsto tistih ne-katerih osnovnih problemov, s katerimi se ukvarja politična ekonomija. Lahko rečemo, da predstavlja tudi izhodno točko te znanosti. Hkrati je tudi pojav, s katerim se najpogostejše srečujemo v vsakdanji praksi. Zadoštuje že, da ga omenimo, pa že v zavesti vidimo podobo različnejših stvari, ki jih ponujajo in prodajajo v trgovinah, na trgu. Avtomatično predstavo o blagu vemo na trgu.

Blago je izdelek, materialni izdelek, ki se zamenjuje: izdelek, ki je namenjen trgu.

Vsekakor blago nima jezika; samo se ne more niti gibati. Ob njem morajo zato biti navzoči ljudje, ki namesto njega govorijo, s svojim jezikom kot njegovim; prav tako ga morajo prenašati, transportirati s kraja proizvodnje na trg. Blago torej ne more biti brez svojega skrbnika, lastnika. Ali je ta lastnik tudi njegov stvarni proizvajalec ali pa prilaščevalec — kakor koli — tujega izdelka, nam je za sedaj vseeno. Osnovno je samo eno. Njegov lastnik — imamo ga lahko tudi za proizvajalca — svojega blaga ne potrebuje za sebe. — Izdeluje ga in prinaša na trg. Nudi ga drugemu, nekemu v družbi. Edina želja ... in njegova najresnejša skrb je, da ga proda. To v prvem času.

Zakaj pa proizvajalec izdeluje blago — izdelek za trg. Kaj daje pobudo tel njihovi strasti, da izdelujejo za druge — in strahu, da morda njihovo blago ne bo pritegnilo kupca. To so posebni ekonomski pogoji, v katerih proizvajalec izdeluje in živi. To so pogoji, ki so značilni za dolgo razdobje ekonomskega življenja človeške družbe.

Kaj je osnovna predpostavka tega načina ekonomskega življenja?

To predpostavko tvori družbena delitev med individualnimi, samostojnimi proizvajalci. To pomeni, da se proizvodnja razvija do take stopnje, da se je iz nje izvil vrsta posebnih vej in v vsaki manjše ali večje število samostojnih proizvajalcev. Predvsem, da se je iz proizvodnje izločila osnovna razdelitev na industrijo in kmetijstvo. Nadalje, da se je ta proces diferenciranja nadaljeval tudi v industriji in kmetijstvu, da nastajajo in se razvijajo številne veje in podveje splošne proizvodnje v družbi. Predenje, tkanje, kopanje rud, obdelava raznih kovin, izdelava orodja, pribora, pridelava žita, sadja, vrtnin, reja živine in mnoge druge dejavnosti, so plod tega gibanja. In to kot samostojne dejavnosti, s katerimi se izključno ukvarjajo posamezni proizvajalci.

Drugo stran tega razvoja tvori razširitev družbene skupnosti, v njej pa množitev ekonomske odvisnosti in vezi med ljudmi, proizvajalci. To poudarja družbeni značaj proizvodnje in pogojenost življenja vsakega posameznika od proizvodnje v celoti.

Zaradi zglede sprejmimo grobo predpostavko. Vzemimo, da se je proizvodnja razdelila le na 5 gospodarskih vej tako, da imamo:

- poljedelce,
- živinorejce,
- tkalce,
- krojače,
- kovinarje.

Vsak izmed njih je samostojen proizvajalec v svoji stroki. To je, imamo več poljedelcev, živinorejcev, tkalcev in tako naprej. Vsak poljedelec prideluje le žito; vsak tkalec samo tke; krojač kroji in šiva.

Toda zakaj more tkalec samo tkati? Zakaj sme krojač ves svoj čas trošiti za krojenje in šivanje? Od kod dobivata sredstva za prehrano? In sredstva za proizvodnjo? Le — vzemimo krojača — če se obrne na kmetovalca in živinorejca in tkalec in kovinarja. Za nekaj skromnih sredstev za življenje in delo mora iti k vsakemu. Ali mu jih bodo podarili? Ne. Ta jim ne pride niti na misel. Krojač lahko gre po žito, vendar le, če nese s seboj in ponudi poljedelcu obleko; lahko gre po tkanino, vendar zopet ob istem pogoju; lahko gre h kovinarju zaradi škarij ali igle, toda le, če mu po svoji strani ponudi obleko. Nuditi mora svoj izdelek, obleko na vse strani, vsem proizvajalcem v družbi v zamenjavo za tuje izdelke. To okoliščino je upošteval že pri krojenju in šivanju. V okviru delitve dela že od začetka izdeluje za zamenjavo, izdeluje obleko ne za sebe, temveč za druge, ne preprosto kot stvar, temveč kot blago.

Tkalec je v istem položaju. Prav tako izdeluje tkanino za zamenjavo, kot stvar za zvezo z drugimi, kot blago. Tudi kovinar. In vsak drugi v tem sistemu družbene delitve dela in samostojnosti proizvajalcev — v sistemu, ki je samonikel in kjer predstavlja razčlenjanje in specializiranje proizvodnje, napredek proizvodnih sil družbe.

Obstoj take družbe je potem takem možen le, če vsak proizvajalec hkrati opravlja dejavnost, ki jo ima v tej razdelitvi dela. Tkalec lahko ves čas tke zato, ker krojač ob istem času samo šiva, živinorejec redi živino, poljedelec pa prideluje žito. Pogoj je, da vsa dejanja proizvodnje teko hkrati, nepretrgano.

Zamislimo si tak primer. Krojač je šival in odšel z obleko po žito. Toda ni našel niti po-

UREDNIŠKI ODBOR »NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Todor Vojasinić, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gilgorov, Ašer Deleć, Milun Ivanović, Petar Ivičević, Jovan Janković, Jovan Marinović, Ljubisav Marković, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Janko Smole, Zdenko Has, Nikola Čobelić, Rajko Skatjak.

Predsednik uredniškega odbora:
Kiro Gilgorov.

Glavni in odgovorni urednik:
Ljubisav Marković.

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO:
Ivo Klemenčič, Vasja Kogej, Viktor Kotnik, Mile Smolinsky, Pavle Zaucer.

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo:
Pavle Zaucer.